

A közművelődés helyzete és fejlesztésének feladatai

Az MSZMP Csongrád megyei bizottsága október 24-én tartott ülésén megtárgyalta a megyei párt-végrehajtóbizottság jelentését a közművelődés és a művészeti élet megyei helyzetéről, fejlesztésének feladatairól. Mai, szombati számunkban a közművelődésre, holnapi, vasárnapi számunkban pedig a művészeti életre vonatkozó megállapításokat adjuk közre. (A szerk.)

A 70-es években a közművelődési munkában megyénkben súlyponteltolódás ment végbe. A megelőző évtizedben a mezőgazdaság szocialista átszervezését követően a fő figyelem a korábban elmaradott falusi, külterületi kulturális munka dinamikus fejlesztésére irányult. A most lezárt évtizedben a városi ipartelepítés, a városi értelmiség számának gyors növekedése, a társadalmi és tudati viszonyokban bekövetkezett fejlődés hatására — a konkrét társadalmi feltételekből és igényekből eredően — a falusi közművelődésnél erőteljesebb hangsúlyt kapott a városi közművelődés — a munkásságra és az ifjúságra koncentráltan — az értelmiség nagymértékű közreműködésével. Ezt követte, illetve szolgálta a tárgyi feltételeknek az utóbbi öt évben — elsősorban a városokban — való, minden korábbinál nagyobb ütemű fejlesztése, kiemelten az ifjúság művelődését szolgáló intézmények építése. Pozitív értelemben változott, társadalompolitikailag is megalapozottabb lett a közművelődési szemlélet is. Fokozott figyelem irányult a társadalmi osztályok és rétegek művelődési helyzetének tanulmányozására.

I.

A társadalmi osztályok és rétegek műveltségére jellemző, hogy napjainkban mind erőteljesebben jelentkeznek a munkakultúra, a közügyekben való demokratikus részvételhez szükséges tudás, a szocialista vitakultúra fejlesztésének igénye. A műveltség elemeként nagy szerepet kapott a szakképzettség.

Ezzel egy időben a munkássztyál és a termelőszövetkezeti parasztság körében megfigyelhető a szervezett művelődésben és önművelésben folyamatosan részt vevők, valamint az abból kimaradók közötti különbségek növekedése. Ez abban nyilvánul meg, hogy a nyolc osztályal nem rendelkezők körében — a nagy erőfeszítések ellenére is — csökken a tanulásban részt vevők aránya, holott e csoport megyénkben is még több tízezres tömeget jelent. Ugyanakkor az is tény, hogy a szakmunkások között a szakközépiskolai továbbtanulás iránt dinamikus növekszik az érdeklődés. A műveltségi különbségek ilyen mértéke csökkent a különböző rétegek társadalmi közeledésének ütemét.

A fizikai dolgozók közéleti tevékenységének a korábbinál erőteljesebb fejlődése indokolja állampolgári műveltségük gyarapítását. Mind többen vesznek részt közülük ilyen jellegű alapképzésben, amelyet hasznosan egészít ki a jogpropaganda és a jogsegélyszolgálat gyakorlata is.

A nemzeti múlt hagyományainak ápolásában, a szocialista nemzetudat tartalmai gazdagításában jelentős szerepet játszanak az Opusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark létesítésével összefüggő, a lakosságot mozgósító építómunkák, a kapcsolódó régészeti feltárások és a kibontakozó tudományos kutatások eredményei. Megyénk haladó hagyományainak, gazdag munkásszolgalmi múltjának megismertetését szolgálja a munkásszolgalmi-történelmi múzeumrésztől kialakítása is.

A munkásszolgalmi napjainkban jobb feltételek között, gazdagabb formákban, magasabb szinten valósul meg, mint néhány évvel ezelőtt. A munkásszolgalmi, közéleti aktivitása és műveltsége, szakképzettsége mind erősebb szálakkal kötődik egymáshoz. A munkásszolgalmi tevékenyebb rétegét a párttagok és szakmunkások alkotják. A szakmailag legképzettebb munkásokat növekvő kulturális fogékonyság jellemzi. A munka-közösség-kultúra egysége növekvő mértékben jellemző a szocialista brigádok tevékenységére. Az összességében pozitív tendencia mellett azonban a gyakorlatban ennél differenciáltabb a kép. A művelődési vállalkozásokban kevés az egyéni indítékú alkotóelem.

A munkásszolgalmi körökben egyebek között két sajátos csoporttal külön is foglalkozni kell:

A megye közel 25 ezer bejáró dolgozó-jának — az aktív dolgozók 16 százaléka — a művelődési lehetőségei továbbra is korlátozottak, s a kezdeményezések ellenére sem sikerült elérni ennél a rétegnél, hogy cselekvőbben legyen részese a művelődésnek.

A munkásszolgalmi lakó mintegy kétezer dolgozó javuló művelődési feltételek között él. A legnagyobb munkásszolgalmi közművelődési munkáját szakképzett előadók irányítják, és egyes esetekben kezdeményezők a lakóterületi közművelődési bázissal való kapcsolatteremtésben is.

A termelőszövetkezeti parasztság művelődési szokásai a fejlődő technika, a kemizáció hatására közelítenek az ipari

Közlemény az MSZMP Csongrád megyei Bizottságának üléséről

munkásokéhoz. Az általános műveltség mutatói megyénkben jobbak az országosnál. A társadalmi szervek és közművelődési intézmények által szervezett szakmai tanfolyamok látogatottsága nőtt, ennek is következménye, hogy emelkedett a mezőgazdaságban dolgozó szakmunkások száma. A munkához kötött műveltség elsajátítása mellett egyes csoportoknál mind nagyobb mérvű a kulturális intézmények — múzeumok, képtárak, könyvtárak — falusi tárlatok, országjárás, külföldi utazás és a klasszikus kultúra értékei iránti érdeklődés.

Megyénk műveltségi térképe azonban egyenlőtlenségeket is mutat:

A külterületen élők — a megye lakosságának 20 százaléka — kulturálódási lehetőségei korlátozottabbak, mint a városokban, nagyközségekben lakók.

A közművelődési tevékenység súlypontjának áthelyeződése következtében a kis-települések (29 kisközség és falu, mintegy 37 500 lakos) kulturális ellátottsága nem javult. A művelődési alapellátás is romlott.

Az értelmiség aránya az összefoglalkoztatottak között az elmúlt évtizedben növekedett. Művelődéspolitikai szerepük, súlyuk nőtt a közművelődésben; a kultúra közvetítésében részt vevők aránya jelentősen emelkedett. A létszámban dinamikusan növekvő műszaki és agrárértelmiség saját üzem, termelőszövetkezete közművelődési munkájában aktivizálódik elsősorban. Az egészségügyiek a lakosság egészségügyi kultúrájának növelésén fáradoznak. A jogi értelmiség szerepet vállal az állampolgári jogok és kötelességek megismertetésében, a jogpolitikai elvek széles körű elterjesztésében. A pedagógusok közművelődési tevékenysége sokoldalúbbá vált. Összességében az értelmiség fokozódó közművelődési tevékenysége is szerepet játszik abban, hogy nőtt e réteg társadalmi tekintélye. Azonban az értelmiségben belül a közművelődési munkában egyenlőtlenségek is tapasztalhatók.

Az értelmiség jelentős része a korszerű műveltség, a marxista-leninista világnézet elterjesztésének segítése mellett szakmai ismereti folyamatok megújítására törekedik, fokozódik érdeklődése a társadalmi- és gazdaságpolitika aktuális kérdései iránt.

Javultak az ifjúság kulturális fejlődésének feltételei. Emelkedett a dolgozó fiatalok műveltségi színvonala és fokozódott körükben a kulturális tevékenységbe való erőteljesebb bekapcsolódás igénye. Az olvasók táboraiban belül növekedett az ifjúsági korú olvasók aránya, és a színházi-zenei, illetőleg irodalmi rendezvények résztvevőinek is mintegy a fele fiatal.

A pozitív tendenciák mellett azonban számos probléma is akad. Nem fejlődött kellő mértékben a kulturális kínálat, de hiányos — a színvonalas művelődési és szórakoztató programok közötti tudatos választás készsége is. Az ifjúság nem minden rétege hasznosítja azonos szinten a meglévő adottságokat sem, vannak, akik nem számolnak a növekvő társadalmi követelményekkel.

A nemzetiségek lakta településeken — megyénkben mintegy ötezer nemzetiségi lakos él — a közművelődési intézményekhez kapcsolódóan fellendült a nemzetiségi amatőr művészeti mozgalom. A múzeumi hálózat évenként néprajzi és nyelvészeti gyűjtőpályázatot hirdet. Kiszélesedett a nemzetiségekre vonatkozó tudományos kutatómunka is. A nemzetiségi közművelődés jelentős fórumai a klubok.

II.

A megye közművelődési intézményei növelték tevékenységük színvonalát, a korábbinál sokrétűbb feladatok ellátására törekedtek. A művelődési otthonok tartalmi munkája a munkásszolgalmi körökben a felnőttek új formáinak alkalmazásában igényesebbé vált. Jelentősen fejlődött a múzeumok közművelődési, ezen belül kiállítási tevékenysége. Emelkedett a látogatók száma is. A könyvtári és levéltári hálózat — hagyományos szakmai munkáján túlmenően — egyre aktívabb és differenciáltabb közművelődési tevékenységet végez. A Csongrád megyei Moziüzemi Vállalat szerény lehetőségei ellenére szinten tartotta filmszínházainak látogatottságát.

A tömegkommunikáció lehetőségeinek gazdagodása — az MTV szegedi körzeti stúdiójának létrehozása — növelte a művelődési választékot. A körzeti stúdió adásai hozzájárultak a megye gazdaságáról, társadalmi-politikai, kulturális életéről meglévő lakossági ismeretek gyarapításához, a népi hagyományok ápolásához, a szülőföld szeretetének elmélyítéséhez. A megyei politikai napilapok munkásszolgalmi sorozattal, város- és falupolitikai írásokkal, kritikai elemzésekkel járultak hozzá az olvasók politikai kulturális érzékenységének fokozásához.

A kulturált szórakozás lehetőségei, kevésbé javultak. Az elsősorban a fiatalok szórakozását szolgáló ifjúsági házak, illet-

ve munkahelyi és tanintézeti ifjúsági klubok az igényeket együttesen sem tudják kielégíteni. Változatlanul kevés a felnőttek kulturált szórakozását biztosító lehetőség, és esetlegesen az igényes tömegszórakozás módszerei és formái.

III.

Az elemzett időszakban élénkült a társadalmi és tömegszervezetek közművelődési tevékenysége. A szemléletváltozást tükrözi, hogy munkáiukba szervesen épülnek be a művelődéspolitikai feladatok.

A Hazafias Népfront közművelődési tevékenységében kiemelkedő a honismereti és helytörténeti munka szervezése és irányítása a nemzetiségi lakosság nemzeti kultúrájának támogatása.

A szakszervezetek közművelődési tevékenységében erőteljesebb hangsúlyt kapott a munkahelyi művelődési feltételeinek megteremtése, a közművelődési bizottságok munkáiban való aktív részvétel, a szocialista brigádok kulturális programjai szervezésének segítése, valamint a szakszervezeti művelődési házak, könyvtárak és munkahelyek közötti szorosabb kapcsolat kialakítása.

A KISZ-szervezetek közművelődési munkáiban politikai jellege — melyben a „Művelt ifjúságért, korszerű műveltségért” akció szerepe meghatározó — erősödött. Több kezdeményezésük a fiatalok általános szakmai és politikai műveltsége, valamint a lakóterületi művelődés fejlesztését szorgalmazta.

A TIT és az MTESSZ szervezeteinek művelődéspolitikai tevékenysége érezhetően megélénkült, bővült az ismeretterjesztés hatóköre. Országos jelentőségű a pedagógiai és a művelődésmódszertani nyári egyetem. A műszaki és agrárértelmiség aktivizálásával, tudományos rendezvények szervezésével eredményesen oldotta meg az MTESSZ a természettudományos és műszaki kultúra terjesztését.

Ugyanakkor a társadalmi és tömegszervezetek közművelődési tevékenységének vannak még tartaléka a „fehér foltok” feltérképezésében, a művelődési igény felkeltésében és a munka koordinálásában.

IV.

A közművelődés anyagi-tárgyi feltételei javultak. A tanácsok 1974-ben 60 millió, 1979-ben 106 millió forintot fordítottak közművelődési célokra. A vállalatok, szövetkezetek, intézmények kulturális alapja 25—35 százalékkal emelkedett. Az anyagi eszközök koncentrált felhasználása lehetővé tette új objektumok építését. Ugyanakkor továbbra is gond a művelődési otthonok, filmszínházak, múzeumok és könyvtárak jelentős részének korszerűtlensége, alacsony befogadóképessége. Az intézmények területi eloszlása egyenetlen — az új lakóterületek a városok peremterületei és a kis települések hiányosan ellátottak — és a lakossághoz mérten számuk alacsony. A tárgyi feltételek dinamikus fejlődését azonban — melynek alapját az V. ötéves tervidőszakban az anyagi eszközök mintegy 40 százalékos növekedése alkotta — nem követte a szervezeti fejlődés az irányítás, az intézmények hasznosításának hatékonyabbá válása.

A személyi feltételek egyenlőtlenségül javultak. A káderezetté vált tekintetében az intézmények között jelentős különbségek vannak. Elég sok — különösen a művelődési házakban — a szakképzetlen népművelő és viszonylag alacsony a közművelődési állományban a fiatalok részaránya.

A közművelődési tevékenység szervezeti keretei kialakultak, ugyanakkor működési hatékonysága még nem megfelelő. Javult a megyei szervek és szervezetek együttműködése, a tanácsok irányító szerepe és felelőssége. A megyei irányító szervek valamint a területi és ágazati közművelődési bizottságok munkájának összehangolása és együttműködése erősödött, bár az együttműködésben rejlő tartalékok kiaknázása a munka színvonalának emeléséhez nem kielégítő. Különösen nagy tartalékok vannak a különböző intézmények hatékony hasznosításában.

V.

A pártmunkában nőtt a közművelődés politikai rangja és szerepe. A városi, járási pártbizottságok jelentőségének megfelelően kísérték figyelemmel a munkás- és az ifjúsági művelődést, szorgalmazták a szocialista vonások erősítését. Rendszeresen előmozdították a feladattervek végrehajtását, nagy figyelmet fordítottak a tervezett objektumok határidőre történő felépítésére. Munkájukra azonban esetenként a túlzott operatívítás, az állami feladatok átvállalása is jellemző volt. Fejlődött az üzemi, intézményi párt- és szervek kulturális munkája. A községekben és a lakóterületen működő párt- és szervek irányító munkájának fejlődése

lassú. Szorosabbá vált viszont az agitáció és a propaganda kapcsolata a közművelődéssel. A pártoktatásban nagyobb hangsúlyt kapott a művelődéspolitikai témakör. A pártalapszervezetek túlnyomó többségében a párttagok önművelési igényét serkentő kedvező légkör alakult ki.

VI.

A közművelődési munka alapvetően a határozatok által megjelölt irányban fejlődött. A megyei pártbizottság 1974 júniusi határozatában megjelölt célok és feladatok továbbra is időszerűek. Ugyanakkor a bekövetkezett társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális fejlődés igényli, hogy a közművelődési munka néhány területére nagyobb figyelem irányuljon.

A közművelődés társadalmi szerepének, jelentőségének megítélésében, értelmezésében megindult kedvező szemléletváltozást a politikai nevelőmunka eszközeivel is tovább kell erősíteni. Széles körben tudatosítani szükséges a társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődés kölcsönhatását, a munka és műveltség, a közéleti tevékenység és a kultúra elválaszthatatlanságát. A meglévő kulturális egyenlőtlenségek felszámolása érdekében kapjon erőteljesebb hangsúlyt a hátrányos körülmények között élők — a bejáró dolgozók, az új városrészekben valamint a kis településeken és társadalmi lakók — művelődése.

Továbbra is alapvető cél a munkásszolgalmi és a termelőszövetkezeti parasztság műveltségi szintjének emelkedése. Az üzemek, vállalatok és szövetkezetek vezetése, a művelődési követelmények kialakításával összhangban jobban a dolgozókat hiányzó műveltségük pótlására, a színvonalasabb munkához szükséges iskolai végzettség megszerzésére, az általános iskola elvégzésével összekapcsolható szakmai alap- és továbbképzésre. A tanácsokkal, a művelődési és oktatási intézményekkel, valamint az TIT-tel és az MTESSZ-szel együttműködve segítsék a termelésben átcsoportosításra kerülő szakmai átképzését és továbbképzését. Tekintsék kiemelt feladatuknak a szocialista brigádok művelődésének hatékonyabbá tételét, támogassák a konkrét, tartalmas kulturális programok és vállalkozások kialakítását és megvalósítását. Törekedjenek tudatosabban a brigádmozgalmon kívül dolgozók műveltségének fejlesztésére. A dolgozó osztályok művelődésének fejlesztése továbbra is igényli a megye értelmiségének és értelmiségi utánpótlásának aktív közművelődési munkáját.

A társadalmi és tömegszervezetek közművelődési tevékenységének elsődleges feladata a munkások és az ifjúság általános, szakmai és politikai műveltségének emelése legyen. Sajátos eszközeikkel segítsék a közművelődési célok és a gazdasági érdekek jobb összehangjának megteremtését. Fordítsanak nagyobb figyelmet tevékenységük koordinálására, a rendszeres együttműködésre. Erősítsék a közművelődés társadalmiasítását, fokozzák a tömegek művelődési aktivitását.

A közművelődés tárgyi ellátottságának további javítása érdekében a tervben elfogadott művelődési intézmények megépítését, fejlesztését és rekonstrukcióját a megjelölt határidőre be kell fejezni. Az intézmények jobb hasznosítása érdekében célszerű felmérni az intézményhálózat kapacitását, kihasználtságának mérvét, anyagi-tárgyi ellátottságát. Az intézmények átlagmegújítása érdekében készüljön megyei rekonstrukciós ütemterv.

A népgazdasági tervezéssel összhangban, az anyagi eszközök egyszerű és takarékos felhasználásával, a társadalmi összefogásra is alapozva a tárgyi, műszaki ellátottság terén elmaradt közművelődési ágazatok fejlesztése kapjon kiemelt hangsúlyt. Továbbra is szorgalmazni kell az úgynevezett közös fenntartású objektumok létrehozását.

A közművelődési munka színvonalának emelése érdekében tervszerűbbé kell tenni a kulturális területen dolgozó káderek kiválasztását, képzését és továbbképzését.

A közművelődés szervezeti hatékonyságának növelése igényli, hogy a Csongrád megyei Tanács vizsgálja meg egy komplex feladatokat ellátó megyei művelődési központ létrehozásának szervezeti lehetőségét.

A párt- és szervek kiemelt feladata a munkás- és ifjúsági művelődés támogatása, a közművelődés tárgyi és személyi feltételeinek biztosítása. Fokozzák a politikai irányítás kulturális érzékenységét, gyorsabban és hatékonyabban reagálnak a közművelődést befolyásoló feltételek változására. Erősítsék a közművelődés pártirányításának elvi, mozgalmi jellegét. Fontos feladat az üzemi intézményi, községi és a lakóterületi párt- és szervek közművelődéspolitikai tevékenységének minőségjének javítása.

A megyei pártbizottság felkéri a közművelődésben dolgozókat a közművelődés ügyéért felelős szerveket és intézményeket, kapcsolódóan be hatékonyan a határozatokban foglaltak megvalósításába. Munkájukat abban a tudatban és azzal a meggyőződéssel végezzék, hogy a szocialista közművelődés időszerű feladatainak megvalósítása Csongrád megyében is csak társadalmi összefogással lehetséges.